

Pratarmė

Šis „Res humanitariae“ numeris skirtas daugiausia Kuršių nerijos istorijos, archeologijos, kultūros ir kalbos klausimams. Prie jų temiškai šliejasi ir kito marių kranto kapinių įrašų tyrinėjimas bei nedidelis vakarų žemaičių tarmės žodynėlis, sudarytas iš vieno pateikėjo medžiagos.

Kuršių nerija nusipelnė būti įtraukta į UNESCO sąrašą dėl savo kultūrinio kraštovaizdžio, tačiau dėl įvairių priežasčių, o pirmiausia dėl nutrūkusios mokslo tyrinėjimų tradicijos, neturi susisiekančių mokslo šakų studijos, atskleidžiančios visapusišką vaizdą. Nedera sakyti, kad tai būtų mokslininkų užmirštas kampelis, tačiau praėjus porai nepriklausomybės dešimtmečių, kai atsinaujino tarpvalstybiniai ryšiai, Lietuvos mokslininkams atsivėrė galimybė prieiti prie išblaškytų po archyvus ir bibliotekas dokumentų ir leidinių, diskutuoti tarptautinėse konferencijose, rengti bendrus su užsienio kolegomis darbus. Šiuo leidiniu bandoma ne tik supažindinti su naujausiais tyrinėjimais, bet ir leisti skaitytojui pamatyti bent kiek platesnį arba kelių perspektyvų vaizdą – palyginti, papildyti informaciją ir skelbiamus mokslinius pastebėjimus iš kelių šaltinių: istorijos, archeologijos, literatūros, kultūros istorijos, kalbos.

Sigitos Barniškienės straipsnis *Kuršių nerijos gamta ir gyventojų buitį Ludwigo Passargė's kelionių aprašymuose „Aus Baltischen Landen“* supažindina su garsaus prūsų kilmės vokiečių keliautojo ir kelionių knygų autoriaus pasakojimu apie Kuršių neriją, XIX a. užfiksuotais įspūdžiais apie krašto gamtą ir gyventojų kultūrą. Lietuvių skaitytojui mažai pažįstamas kūrinys pristatomas kaip vertingas etnografijos požiūriu ir patrauklus savo kalbine raiška.

Dainius Elertas straipsnyje *XVI a. visuomenės siluetas šiaurinėje Kuršių nerijos dalyje* išsamiai, nešykštėdamas faktų ir komentarų gvildena svarbų nerijos gyvenimo laikotarpį, kuris atspindimas XVI a. mokesčių mokėtojų dokumentuose. Autoriui rūpi iššifruoti, ką asmenvardžiai ir iš pažiūros trumpi su jais siejamų faktų įrašai kalba apie materialinę gyventojų padėtį ir ūkinės veiklos raidą. Jis pateikia keletą pjūvių, kurie padeda pamatyti dokumentuose įvairius šiaurinės nerijos dalies gyventojų sluoksnius ir atkreipia dėmesį į regione vykusius migracijos procesus, pateikiamas įdomus bandymas susieti galimais giminytės ryšiais abiejų marių pakrančių gyventojus.

Dalios Kiseliūnaitės straipsnis *Dėl Preilos kilmės* skirtas vieno nerijos vietovardžio etimologijai. Jame apžvelgiami ir įvertinami visi iki šiol žinomi *Preilos* vardo kilmės aiškinimai, pateikiama autorės versija, paremta tyrimu derinant kelis lingvistikos metodus bei siejant su istorine ir kartografinė medžiaga.

Vladimiro Kulakovo straipsnis *Штангенвальде и Коралленберге* skirtas Kuršių nerijos archeologijos klausimams. Remdamasis XIX a. tyrinėjimais bei savo atliktų ekspedicijų medžiaga, autorius nustato kelių X–XII a. kuršių kapinynų ir gyvenviečių pėdsakus ir pateikia savo argumentus dėl vakarų baltų kultūros identifikacijos.

Kalbininkė Christiane Schiller straipsnyje *Kuronismen im Halleschen Sog. Richter-Wörterbuch* nagrinėja XVIII a. vokiečių–lietuvių kalbų žodyno (vad. Richterio žodynas) medžiagos leksiką, kurią ji išskiria kaip kuršininkų kalbos paveldą. Tai vieni pirmųjų rašytiniuose šaltiniuose užfiksuotų kuršininkų leksikos pavyzdžių.

Archeologo Romano Širouchovo straipsnis *Kuršių nerijos ankstyvųjų viduramžių archeologiniai paminklai. Kuršių ir prūsų kontaktų zonos klausimas* skirtas XIII–XV a. Kuršių nerijos archeologijos paminklus palikusiems etnosams identifikuoti. Darbe pateikiama iki šiol neskelbta naujų tyrinėjimų ir archyvinė archeologinė medžiaga.

Nijolė Strakauskaitė straipsnyje *Kuršininkai Rytų Prūsijos etninių grupių mozaikoje: Franzo Tetznerio kultūrologinių išvalgų reikšmė* nagrinėja XIX–XX a. pradžios kuršininkų etninėms tradicijoms fiksuoti skirtus vokiečių autorių darbus, pristato lietuvių skaitytojui mažai pažįstamus F. Tetznerio kuršininkų bendruomenės aprašymus ir savo pastebėjimus apie to meto Vokietijos etninių mažumų tapatybės tendencijas.

Eglės Greverės straipsnis *Fraktūra senųjų Klaipėdos krašto kapinių epigrafuose* skirtas Klaipėdos krašto senųjų antkapių šrifto ir kalbos sąsajoms, jame nustatomi šriftų vartosenos ypatumai atsižvelgiant į laikotarpį, etninius bei socialinius aspektus, medžiagą ir atlikimo techniką.

Pabaigoje pateikiamas Klaipėdos krašto gyventojų Helmuto Lotužio pateiktos medžiagos pagrindu parengtas *Dovily ir gretimų apylinkių lietuvininkų žodynėlis*, kurį sudaryti padėjo kalbininkas Jonas Bukantis. Žodynyje nesilaikoma mokslinių dialektologinio žodyno sudarymo principų, tačiau pateikiama leksika pasižymi autentiškumu ir neabejotinai yra vertingas dialektologijos šaltinis.

Leidinio sudarytoja
Dalia Kiseliūnaitė